

waaronder zij verkeert, — zoo kan men zeggen — geen tijd om gewoon bindweefsel te leveren.

Wat de beschouwingen over die abnormale levensvoorwaarden betreft, moet ik het lezen van VAN HEUKELOM's boek zelf aanraden. Dan zal het blijken, dat de schrijver zelf slechts eene betrekkelijke waarde aan zijn werk hecht. Immers, met het vragen naar de redenen, waardoor dan die verschillen in samenstelling en groei der bindweefselementen tot stand komen, waarom een „prikkel” in het eene geval een „ontsteking”, in het andere (ook waar men den „prikkel” niet kan aanwijzen) een „tumor” doet ontstaan, komen wij op een veel belangrijker gebied: de *aetiologie* der neoplasmata.

Om de ontzettende diepte onzer onkunde omtrent deze punten te beseffen, leze men het hier beschouwde boek. Want, ofschoon VAN HEUKELOM van te voren die ruimere beschouwing van de aetiologie der bindweefselwoekeringsen, buiten den kring van zijn onderzoek had gesloten, kan het niet anders, of hij moet telkens, en vooral aan het slot, opmerkingen dienaangaande maken. De zoo belangrijke en verrassende ontdekking der „emigratie” door COHNHEIM blijkt dan voor de verklaring der *chronische* ontsteking geen licht te verspreiden, want: *uit leucocyten vormt zich hoogstwaarschijnlijk geen bindweefsel*. De eveneens door COHNHEIM gestelde hypothese der „embryonale kiemen” als uitgangspunt voor „gezwollen” verkrijgt door de onderzoekingen der laatste jaren geen steun; ook zeker niet door dat van VAN HEUKELOM. En zoo komen wij weder tot de „formatieve irritatie” der weefselementen in de doctrinaire leer van VIRCHOW, welke van den abnormalen „*nisus formativus*”, metaphysischer-gedachtenis, al heel weinig verschilt. Die „formatieve prikkeling” te verklaren, als een keten van biologisch begrijpelijke processen, waarvan de eerste schakel te vinden is in den toestand van het woekerende weefsel of de levensvoorwaarden, waaronder het — erfelijk en occasioneel — verkeert, blijft in elk geval de taak der pathologen. Positieve feiten op het veld van onderzoek der pathologische histologie aan het licht te brengen, is zeker een eerste stap op den weg, die afgelegd moet worden, en daarom is een onderzoek als dat van VAN HEUKELOM van groote waarde.

Utrecht, 13 Januari 1186.

Dr. W. KOSTER.

I N G E Z O N D E N.

IJZERALBUMINAAT EN IJZERPEPTONAAT.

Toen ik in dit *Weekblad* de opname verzocht van een artikel tot aanbeveling der ijzerpeptonoplossing had ik niet verwacht dat dit aanleiding zoude geven tot eene polemiek met den Heer DE GROOT over de superioriteit van het ijzerpeptonaat boven het ijzeralbuminaat. Gaarne had ik gezwegen, daar uit den aanval van den Heer DE GROOT mij blijkt, dat ik niet goed begrepen ben; maar ter wille van de waarheid zal ik trachten dit misverstand op te helderen en het goed recht mijner bewering te handhaven.

Behalve de meerdere of mindere gemakkelijheid van assimilering der ijzerpraeparaten, is de smaak een factor, waardoor dikwijls de keuze bepaald wordt; wanneer ik dus sprak van bovenmatig zuurgehalte, is daarmede geenszins beweerd, dat in het praeparaat van den Heer DE GROOT vrij zuur voorkomt; alléén dit, dat de reactie en de smaak zuur zijn in tegenoverstelling van het ijzerpeptonaat van den Heer VERWEIJ, dat op de grens staat van smakeloos en neutraal te zijn: ceteris paribus dus een voordeel aan de zijde van het ijzerpeptonaat.

Veel bedenkelijker is echter de begripsverwarring, waar de Heer DE GROOT, zich beroepende op eene uitspraak van Prof. OERTEL, het *innemen* van eiwit identificeert met het *opnemen* daarvan in het bloed.

Eiwit wordt niet in het bloed opgenomen dan nadat het in pepton is omgezet, en dit is hier juist de *cardo quaestionis*. Werd het ijzeralbuminaat door de aanraking met de in het maagsap aanwezige pepsine gemakkelijk in ijzerpeptonaat omgezet, dan was het voordeel van het ijzerpeptonaat slechts hierin gelegen, dat de omzetting reeds van te voren buiten het lichaam had plaats gegrepen en dat b. v. in gevallen van sterk uitgedrukte anaemie, waar op krachtige maag-digestie dikwijls niet te rekenen valt, het ijzerpeptonaat nog nut zoude kunnen stichten, waar het ijzeralbuminaat grootendeels werkeloos zoude zijn; maar dit nu is juist mijn hoofdgrief tegen het ijzeralbuminaat, (dat mij drong tot het zoeken naar een ijzerpeptonaat), dat het ijzeralbuminaat van DE GROOT uiterst langzaam en onvolkomen in ijzerpeptonaat wordt omgezet, wanneer het met pepsine bij 40° gedigereerd wordt, waaruit met grond mag geconcludeerd worden, dat het maagsap weinig of niet tot de omzetting van het ijzeralbuminaat bijdraagt.

Veel meer echter dan alle theoretiseeren geldt bij mij hier de empirie, en ik betwijfel niet, dat de vergelijkende proeven, die met het eene of andere praeparaat genomen zullen worden, wat betreft de snelheid van werking in het voordeel van het ijzerpeptonaat zullen uitvallen, waarvan ik reeds herhaaldelijk de gelegenheid had mij te overtuigen.

Tiel, 20 Januari 1886.

Dr. F. PH. KÜTTE.

COCA-CULTUUR.

In de brochure van Dr. J. NEVINNY, getiteld: *das Cocablatt*, staat o. a. dat Erythroxyton Coca in 1854 door Dr. J. K. HASSKARL met goed succes naar Java overgebracht en aldaar geplant is, doch dat deze zijn verdere cultuur moest staken, op uitdrukkelijk bevel van den Chef van den Geneeskundigen Dienst in Neerlandsch Indië, die ze als gevaarlijk voor de kolonie beschouwde.

Zou men thans niet in eenig officieel wetenschappelijk genootschap, b. v. in de *Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst*, de coca-cultuur in Indië ter sprake kunnen brengen? Of zou werkelijk de kans om de meerderjarige mannelijke bevolking van Insulinde, die reeds 5 pCt. onmatige amfloenschuivers telt, misschien nog 5 pCt. psychisch en physisch even ontaarde coqueros (cocamisbruikers) te bezorgen, kunnen opwegen tegen het groote nut, van de cocaine meer onder ieders bereik te brengen; welk nut nog grooter